

III

Các nơi hành hình những vị tuyên tín

Các Chân phước tử đạo người Pháp và người An Nam đã hoàn tất hy lễ của mình tại Huế thường bị hành hình ở 4 địa điểm khác nhau: 1. Cống Chém; 2. Chợ An Hoà; 3. Bãi Dâu; 4. Giáo họ Thọ Đức.

1- Cống chém

Đi theo đường cái quan (Đường Thuộc Địa số 1) về hướng Bắc, cách chợ An Hoà vài trăm mét, ngay sau khi vượt qua nhà ga nhỏ cùng tên An Hoà, người ta đến một chiếc cầu nhỏ, thường được gọi là Cống Chém.*

Chính tại nơi này, ngay giữa đường, những kẻ can án theo luật thường bị hành quyết.

* Người địa phương còn gọi là Cống Chặt (ND.).

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

124

Trong số các vị tử đạo của chúng ta, Chân phước Simon Hòa đã kết thúc đời mình tại đây với án trăm quyết ngày 12-12-1840. Cho đến giây phút cuối cùng, ngài vẫn từ chối đạp lên thánh giá cách đáng khâm phục mặc cho bao lời năn nỉ.

Đầu ngài bị bêu 3 ngày tại nơi hành quyết (“để làm gương” như bản án đã ghi). Nhưng hôm sau, các tín hữu đã lấy được và mang về họ Nhu Lý cùng với thi thể ngài.

Ảnh 6 : Cống Chém ngày nay (năm 2002).

2- Chợ An Hoà

Trước khi tuyến đường sắt được xây dựng cách đây khoảng 30 năm, thì đường cái quan, mà nay đang băng qua cây cầu của đường sắt, lúc ấy băng qua sông đào bên ngoài Thành Nội trên một chiếc cầu nằm đối diện chợ An Hoà. Cầu này bây giờ không còn nữa, nhưng ngôi chợ vẫn luôn còn đó bên bờ sông đào.*

Các kẻ can án ra khỏi Thành Nội qua cửa Tây Bắc, thường gọi là cửa An Hoà. Họ đi qua cầu và dừng lại ở chợ, nơi người ta dọn cho họ bữa ăn cuối cùng. Tiếp đến, theo đường cái quan, họ ra cho tới Cống Chém, nơi thường hành quyết.

Vì các lý do khác nhau, nhiều vị Chân phước của chúng ta bị hành quyết ngay chợ An Hoà. Đó là các Chân phước Anrê Trông, Micae Hy, Phanxicô Trung và Giuse Lê Đăng Thị.

* Ngày nay chợ An Hoà đã di chuyển ra sát đường, đường về Bao Vinh. Còn địa điểm chợ cũ nay là trường Tiểu Học số 1 Hương Sơ (xem ảnh 7) (ND.).

**Ảnh 7: Chợ An Hoà cũ,
nay là trường Tiểu Học số 1 Hương Sơ,
10/4 Đặng Tất, Huế (năm 2002).**

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

127

1. Chân phước Anrê Trông: Thầy giảng, bị chém đầu tại chợ ngày 28-11-1835. Nhiều tình huống cảm động kèm theo cuộc tử đạo của ngài:

Cha Launay^{78bis} thuật lại: “Bà mẹ của Anrê, có các con của bà đi theo, đợi cậu quý tử ở chợ An Hoà... Đến gần đình làng, ông quan ra lệnh dừng lại và cho phép bà con đến giã từ vị tử đạo... Bà con và bạn hữu sắp thành hàng trước mặt ngài và chào ngài. Anrê nghiêng mình im lặng. Mẹ ngài nói với ngài: “Vĩnh biệt con, cầu nguyện cho mẹ”. Vị tử đạo cúi chào, vẫn luôn im lặng. Những lời giã biệt chấm dứt, viên chỉ huy bảo đoàn người tiến lên vài bước và ra lệnh dừng lại lần thứ hai. Giờ hành quyết đã điểm”.

Một người thợ tháo chiếc gông và chặt đứt xiềng.

“Anrê cầm lấy xiềng ấy đưa cho một người lính, xin anh giữ để trao cho mẹ ngài... Đoạn ngài ngòì xuống, làm dấu thánh giá và cầu nguyện... Khi chiếc đầu lăn xuống đất, mẹ ngài đến gần viên quan mà nói: “Bẩm quan, người này là con trai tôi, xin cho tôi chiếc đầu của nó, tôi van ông”. -

^{78bis} *Les Cinquante-deux serviteurs de Dieu*, tr. 115 và tiếp theo.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

128

“Được”, viên chỉ huy đáp. Người nữ tín hữu đưa vạt áo ra và nhận lấy thủ cấp đáng kính mà tên đao phủ ném cho bà.*

* Về vị tử đạo này, đã có bài thơ như sau:

*“Tử đạo ấy tử trung tử hiếu¹
Anrê Trông đã hiểu phân minh²
Chúa là Cha cả chúng sinh
Chúa là Vua cả thiên đình tối cao
* * **

*Mẹ sao trí ? Con sao trung bậy?³
Ôi thanh phong lưu lại muôn đời⁴
Tôi vì Chúa phải đầu rơi⁵
Rơi vào tay mẹ, con thời toàn qui.”⁶*

¹ Tử trung tử hiếu: trung với “Vua Cả” trên trời, hiếu với “Cha Cả” trên trời.

² Phân minh: rõ ràng và dứt khoát. Thánh Anrê Trông không hiểu trung hiếu theo nghĩa người đời là trung với vua và hiếu với cha mẹ. Người ta thuật truyện có người đồng sự với Đội Trông đến khuyên ngài trong ngục:

“Hãy giả vờ bỏ đạo để sống mà nuôi mẹ, như vậy giữ được trung hiếu: trung với vua, hiếu với mẹ”. Anrê Trông lúc đó mới 21 tuổi, trả lời đồng đạo: “Đừng nói trung hiếu với tôi. Tôi đã hiểu thế nào là trung hiếu. Tôi không thể bỏ đạo mà còn trung hiếu với Vua và Cha Cả trên trời được!”

³ Sử Hán khen mẹ con Vương Lăng:

<i>Mẫu hề hà trí</i>	Dịch : “Mẹ sao khôn thế ?
<i>Tử hề hà trung</i>	<i>Con sao trung thế ?</i>
<i>Nhất ngôn mẫu tử</i>	<i>Một nhà mẹ con</i>
<i>Vạn cổ thanh phong”.</i>	<i>Muôn đời tiếng thơm”.</i>

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

129

“Thi hài vị tử đạo được mang về giáo họ Thọ Đức. Nhiều chứng nhân đã quả quyết rằng đôi bàn chân của vị tử đạo, dù đã không được rửa, vẫn trắng cách lạ lùng, đang khi đường đi xấu đến nỗi bùn lấm lên tới nửa ống chân. Giáo hữu An Nam còn giữ kỷ niệm về sự kiện kỳ diệu này mãi đến ngày nay”.

2. Chân phước Micae Hồ Đình Hy : Đại quan của triều đình, bị chém đầu tại chợ An Hoà ngày 22-5-1857.

⁴ Thanh phong: gió mát, ở đây nghĩa là tiếng thơm.

⁵ Thánh Anrê Trông bị xử chém ngày 28.11.1835. Mẹ Ngài đã vội vàng xin đầu Ngài và âu yếm bọc trong tà áo tốt nhất mà bà đang mặc.

⁶ Toàn qui: trở về nguyên vẹn. Ý nói thân xác cha mẹ sinh ra nguyên vẹn, phải giữ nguyên vẹn cho đến lúc chết. Chết không toàn thân, cũng như chết không con là bất hiếu. Thánh Anrê Trông chết mà không bị mất đầu, trả toàn thân về cho mẹ.

Hai khổ thơ trên đây trích từ Bài Văn Bia Kỷ Niệm Đệ Nhất Bách Chu Niên (1861-1961) Thánh Gioan Đoàn Trinh Hoan chịu tử vì đạo do cha Cựu Quản xứ Xuân Long, J.M Nguyễn Văn Thích kính phụng. Cha Tôma Trần Văn Dụ đã cho khắc vào bia Đài Các Thánh Tử Đạo trước nhà thờ Xuân Long (Huế) năm 1961. Phần chú thích của Cha Giuse Nguyễn Văn Hội và Cha Augustinô Hồ Văn Quý, Giáo phận Huế (ND.).

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

130

Nơi hành quyết đã định là Cống Chém nằm xa hơn nên sau khi qua cầu An Hoà, Hồ Đình Hy nói với viên sĩ quan: “Ngài đi xa làm chi cho nhọc; ở đây tôi có nhiều bạn bè quen biết, vị trí rất thuận tiện, hãy chém tôi ở đây”. Viên sĩ quan bằng lòng.

Tiểu sử ngài ghi: “Người ta mang mấy tấm chiếu và một tấm thảm đến trải trước mặt Hồ Đình Hy. Ngài ngồi xuống, hút ống điếu như thể dọn mình cho một cuộc thăm viếng long trọng, ngài rửa chân, sửa tóc và y phục, rồi quỳ gối... Khi việc sửa soạn đã xong, vị tuyên tín nói với viên quan: “Xin chờ một chút”. Một linh mục, cha Hạnh*, ẩn trong đám đông, đứng nhìn ngài. Vị tử đạo quay về phía linh mục, cúi đầu, làm dấu thánh giá, đám ngục đang khi vị linh mục ban ơn xá giải cho ngài một lần nữa, đoạn ngài đưa đầu cho đao phủ”.⁷⁹

Hài cốt vị Chân phước được trưng bày để tôn kính công khai trong nhà nguyện Đại Chủng Viện Huế.

3. Chân phước Phanxicô Trung: Cai đội, bị chém đầu ngày 6-10-1858.

* Có tài liệu gọi là Cố Thanh (ND.).

⁷⁹ A. LAUNAY: *Les Trente-cinq Vénérables Serviteurs de Dieu*. tr.137-138.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

131

Bị dẫn đi hành hình từ sáng hôm ấy, Phanxicô Trung trải qua suốt ngày ở chợ An Hoà. Vào phút cuối, các quan đưa đơn thỉnh nguyện xin vua ân xá cho ngài. Câu trả lời của vua chỉ đến lúc 8 giờ tối. Tự Đức từ chối đơn thỉnh nguyện và ban lệnh hành quyết ngay lập tức cựu cai Trung và trừng phạt các quan đã dám can thiệp cho ngài.

Vị linh mục đã giải tội cho ngài ban sáng không còn ở đó. Bảy giờ Phanxicô Trung quỳ gối, xin người ta dùng vôi vẽ lên cổ 2 đường hình thánh giá để khẳng định một lần nữa ý muốn của mình mãi là Kitô hữu, rồi ngài cúi đầu cho đao phủ chém.

Thủ cấp đáng kính ấy bị bêu 3 ngày. Sau đó người ta ráp lại với thi thể ngài và đem chôn tại giáo họ Dương Sơn.

**Ảnh 8: Văn Bia kỷ niệm Đệ Nhất Bách Chu Niên
(1861-1961)**

**Thánh Gioan Đoàn Trinh Hoan chịu tử vì Đạo,
đặt tại nhà thờ Xuân Long (Huế).**

4. Chân phước Giuse Lê Đăng Thị: Đội trưởng, bị xử giảo (thắt cổ) ngày 24-10-1860.

“Tại nơi hành hình, cha Thanh ban phép xá giải cho ngài lần cuối. Kẻ can án quỳ gối và cầu nguyện một lúc, đoạn hai người lính đặt ngài nằm sấp mặt xuống đất. Họ tròng một sợi dây vào cổ ngài rồi đứng hai bên, dùng hết sức mạnh kéo sợi dây đến độ dây phải đứt. Họ thay một sợi khác bền hơn và lại kéo cho đến khi vị chiến sĩ tốt lành của Đức Giêsu Kitô trút hơi cuối cùng”.⁸⁰

Thi hài ngài được chôn tại giáo họ Phủ Cam theo nguyện ước của ngài.

3- Bãi Dâu

Sông Hương và sông đào Đông Ba làm nên một hòn đảo khá rộng. Bờ sông mang tên Bãi Dâu. Nó được gọi như thế vì người ta trồng ở đó nhiều

⁸⁰ A. LAUNAY: *Les Trente-cinq Vénérables Serviteurs de Dieu*. tr.137 và 138.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

134

cây dâu: đây là một vùng đất bồi, cây dâu phát triển rất tốt.

Chính tại đó, Chân phước Emmanuel Triệu và Chân phước Isidore Gagelin chịu tử đạo, nhưng không cùng một chỗ.

1. Chân phước Emmanuel Triệu sinh tại Huế, làng Phú Xuân hay Kim Long. Khi Tây Sơn chiếm thành phố, ngài trốn ra Bắc Kỳ, nơi đó ngài thụ phong linh mục do vị Đại Diện Tông Toà Đông Đàng Ngoài. Sau 5, 6 năm thi hành sứ vụ tại miền truyền giáo đó, ngài trở lại Phú Xuân, thăm thân mẫu già nua, tàn tật và rất nghèo khổ. Vừa về đến nơi, ngài bị lính hầu của Cảnh Thịnh, ông vua Tây Sơn bách hại, bắt ngay. Ngài bị chém đầu tại Bãi Dâu, ở Chợ Được ngày 17-9-1798 lúc 42 tuổi. Đầu tiên, giáo hữu mai táng tạm thời thi thể ngài, và sau đó vài năm, hài cốt ngài được đặt trong nhà thờ giáo họ Dương Sơn.

Chợ Được nằm bên kia sông đào Đông Ba, ngay lối vào sông, trong khu buôn bán Gia Hội. Nơi này, ngày nay, có một quảng trường nhỏ mở ra cầu Gia Hội và một công viên hẹp.

2. Chân phước Isidore Gagelin (Cổ Kính) thuộc Hội Thừa Sai Hải ngoại Paris, quyền Đại Diện

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

135

Miền Truyền Giáo, bị xử giáo tại Bãi Dâu ngày 17-10-1833.

Vị thừa sai lúc ấy bị giam tại Trấn Phủ. Để đến pháp trường, ngài ra khỏi Thành Nội theo lối cửa Đông Ba, qua cầu sông đào và theo con đường hướng thẳng tới sông Hương, con đường ngày nay mang tên Minh Mạng. Cứ mỗi 100 bước, anh mỗ dừng lại, đánh vài tiếng chiêng rồi cao giọng đọc bản án đã viết trên một tấm ván nhỏ mang theo. Lý do kết án thì rõ ràng và chính xác: “Tên Âu châu Hoài Hóa (tên do chính vua đã đặt cho cha Gagelin) phạm tội rao giảng và quảng bá đạo Datô trong nhiều tỉnh của vương quốc. Do đó, nó bị kết án xử giáo”.

Sau chừng nửa giờ đi bộ, đoàn người đến Bãi Dâu, quá chợ Dinh một quãng. Vị tử đạo nằm dài trên một chiếc chiếu và các đao phủ, mỗi bên 5 người, kéo thật mạnh sợi thừng đã tròng sẵn ở cổ ngài. Vì quá căng, sợi dây bị đứt và phải thay một sợi khác. Nhưng vị Chân phước dường như đã tắt thở rồi. Các tên lính lại kéo lần nữa, rồi để bảo đảm ngài đã chết, họ áp một ngọn đuốc vào các ngón chân cái của ngài.

Chân phước Gagelin là vị thừa sai đầu tiên bị xử tử dưới thời Minh Mạng. Thoạt đầu, thi hài ngài

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

136

được mai táng ở Phủ Cam trong vườn một tư gia. Năm 1846, hài cốt được mang về chôn cất ở viện Truyền giáo Hải ngoại Paris.

4- Giáo họ Thọ Đức

Giáo họ Trường An, thường gọi là Thọ Đức, vì cư dân ở đó được sung vào công việc ở các lò đúc của vua nằm phía thượng lưu hữu ngạn sông Hương, không xa Thành Nội mấy. Đây là một giáo họ lâu đời. Thọ Đức từng là nơi xảy ra nhiều cuộc tử đạo thuộc nhiều thời kỳ khác nhau. Nổi tiếng nhất là cuộc tử đạo của Chân phước Marchand Du và Chân phước Phaolô Bường.

1. Chắc hẳn để tín hữu khiếp sợ hơn mà giáo họ Thọ Đức đã được chọn làm nơi thi hành bản án bá đao ghê rợn của cha Giuse Marchand (Cố Du), thuộc Hội Thừa sai Hải ngoại Paris ngày 30-11-1835.

Để đến nơi hành hình, phải đi từ ga Huế theo con đường mang tên Hồ Quyền dọc lên hữu ngạn sông Hương. Trước khi đến cột mốc cây số 4, ngay từ những ngôi nhà đầu tiên của giáo họ, người ta gặp một đường mòn cắt thẳng góc với đường chính.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

137

Bên phải, đường mòn dẫn ra một bến đò rất gần*. Bên trái, con đường trước tiên băng qua một dải ruộng hẹp, rồi leo một dốc đứng ngắn. Bấy giờ người ta đến một ngọn đồi cao lờm chờm đá.

Chính tại đó, bên phải đường mòn, vị Chân phước đã hoàn tất hy lễ. Một tấm bia nhỏ, do Đức Cha Caspar ân cần dựng lên cách đó vài mét, đánh dấu chính xác nơi vị tử đạo bị hành hình.

Mặt trời vừa ló dạng, đoàn người sàu thăm gồm 5 kẻ can án (4 loạn quân và vị thừa sai) đã nhanh chân tới nơi. Người ta dựng 5 cột hình thập giá để buộc các tội nhân vào với đôi cánh tay cột chặt nơi thanh ngang. Cha Marchand bị đặt ở cột thứ hai. “Bốn người bao quanh ngài: một cầm kềm, một cầm dao phay, người thứ ba chuẩn bị đếm các vết thương, người thứ tư ghi và cộng các con số đẫm máu này⁸¹”.

Hiệu lệnh vừa ban, các đao phủ liền xẻ và cắt thịt ngài từ đầu đến chân, mảnh này tới mảnh khác cho tới khi tám thân kiệt lực quy xuống và vị linh mục, đầu gục trên ngực, trút hơi thở cuối cùng.

* Bến đò này ngày nay không còn (năm 2002, ND.).

⁸¹ A. LAUNAY, *Les cinquante-deux Serviteurs de Dieu*, I, tr. 137

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

138

Suốt cuộc tra tấn rừng rợn này, nạn nhân vẫn bất động, trừ một lúc quá đau đớn, ngài kêu to một tiếng, cựa quậy thân mình và ngược mắt lên trời như để cầu xin sức mạnh từ Đấng Tối Cao”.

“Đầu vị tử đạo sau khi bị đem đi khắp các tỉnh và bêu 3 ngày tại các ngôi chợ chính, đã bị nghiền trong cối và ném ra biển”⁸² cùng với thân mình bị chặt làm tư*.

⁸² LOUVET: Cochinchine Religieuse II, Challamel, Paris, 1885.

* Để đến nơi hành quyết thánh Marchand Du, chúng ta cũng đi từ ga Huế như tác giả hướng dẫn. Con đường ngày nay (năm 2002) có tên là đường Bùi Thị Xuân. Tới số nhà 152A, chúng ta rẽ trái, đi thẳng một đoạn khoảng 350 mét rồi vòng lên nghĩa địa. Nhìn lên dốc đá phía trái, chúng ta sẽ gặp thấy chỗ đặt bia đánh dấu nơi xử thánh Marchand Du ngày xưa. Nơi này vừa được Tòa Tổng Giám Mục Huế xây dựng lại ngày 24-6-1999.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

139

Ảnh 9: Nơi hành quyết Thánh Marchand Du.

**Ảnh 10: Văn bia đánh dấu nơi hành quyết
Thánh Marchand Du.**

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

141

Bi kịch đẫm máu ấy đã diễn ra chính ngày 30 tháng 11 vào khoảng 7 giờ sáng. Ngày hôm ấy, Giáo Hội cử hành lễ thánh Anrê Tông đồ. Ngài cũng đã chết trên thánh giá như lòng mong ước cháy bỏng, và “mọi linh mục công giáo khi bước lên bàn thờ, đã lặp lại lời của ngôn sứ Isaia: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*, Đẹp thay trên các núi non, chân người sứ giả, kẻ loan Tin mừng bình an, Tin mừng cứu rỗi”.

2. Từ đỉnh đồi, nơi Chân phước Marchand Du chịu tử đạo, lần theo con dốc thoải xuống phía tây khoảng 200 mét, người ta sẽ gặp một con đường nhỏ với một đền bia cùng tượng đài dựng ngay bên đường. Tượng đài này được chính Đức Cha Caspar dựng lên để đánh dấu nơi Chân phước Phaolô Bường bị chém đầu ngày 23-10-1833.

Vị tử đạo của chúng ta là Đội Trưởng của đại đội thứ nhất thuộc trung đoàn thị vệ. Nhiều tình huống cảm động kèm theo cái chết của ngài:

Phaolô Bường đã xin được xử trên nền nhà thờ Thợ Đúc, vốn đã bị triệt hạ do Sắc chỉ cấm đạo. Để đến đó, phải băng ngang một con suối nhỏ. Ở đó

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

142

có một chiếc cầu, nhưng rất hẹp và ọp ọp. Các kỵ binh không dám mạo hiểm đi qua. Trời đã về chiều và binh lính phải trưng dụng đèn đuốc của các nhà bên cạnh*.

Viên quan được đề cử hành hình ngài quyết định thi hành bản án chính trên con đường đứng ngay trước cổng vào nhà người con gái của vị tử đạo. Được báo trước đó một lúc, cô đã chạy ra đường. “Tôi trông thấy cha tôi, cô kể lại. Ông nhìn tôi không nói, dù chỉ một lời. Thấy thế, lòng tôi đảo lộn và tôi đã khóc nức nở bước theo binh lính... Chỗ viên quan chọn để hành quyết nằm giữa đường, rất gần nhà tôi... Cha tôi quỳ gối và đọc vài kinh để dọn mình chết”. Đoạn binh lính trói vị tử đạo và một người trong họ chém đầu ngài với chỉ một nhát gươm. Lúc ấy khoảng từ 8 đến 9 giờ tối.

* Cách tượng đài Phaolô Bường khoảng 50 mét bên kia khe suối, nền nhà thờ Thợ Đúc xưa là đình làng Dương Xuân Hạ ngày nay vốn nằm ngay trước tượng đài. Khe suối ngày xưa vẫn còn với chiếc cầu gạch xinh xắn bắc ngang thay cho chiếc cầu ọp ọp thời thánh Phaolô Bường (xem ảnh 11) (năm 2002) (ND.).

Ảnh 11: Tượng đài, nơi đặt bia đánh dấu vị trí xử trảm Thánh Phaolô Bường.

Những Nơi Hành Quyết Các Vị Tuyên Tín

144

(Xin xem Chú thích về Tượng đài*, ND.).

Đầu vị tuyên tín bị bêu ba ngày trên những tàn tích của nhà thờ Thọ Đức, sau đó được liệm với thân mình và đem về mai táng tại Phủ Cam, giáo họ sinh quán của Chân phước **.

* Bia dựng trước tượng đài ghi: “Giáng sinh nhất thiên bát bách tam thập tam niên thập nguyệt nhị thập tam nhật Chân phúc Bảo Lộc Tổng Viết Bình tận mệnh tại thử địa” **Dịch:** Năm Giáng Sinh một ngàn tám trăm ba mươi ba, tháng mười ngày hai mươi ba, Chân phước Phaolô Tổng Viết Bường bỏ mạng tại đất này.

Hai câu đối trên tượng đài:

*“Tử hựu hà phương⁽¹⁾ vị trung vị hiếu
Đạo bất khả ly duy nhất duy tinh”*

Dịch :

*Chết có ngại gì, vì trung vì hiếu
Đạo không lìa được, chỉ một chỉ tinh.*

⁽¹⁾ Thường đọc là “phương”. Ở đây đọc là “phương” để đối âm với “ly”. (Cha Augustinô Hồ Văn Quý đọc và dịch).

** Muốn đến nơi xử trảm thánh Phaolô Tổng Viết Bường, chúng ta cứ theo cách hướng dẫn đường lên địa điểm xử thánh Marchand Du. Nhưng thay vì vòng lên dốc đá, chúng ta cứ đi theo đường làng bên phải. Vì so với nơi xử thánh Marchand Du, thì chỗ xử thánh Phaolô Bường ở phía tây ngay bên đường làng (xem Ảnh 11).

Kết luận

Đến đây, chúng ta kết thúc cuộc hành hương tới các Toà án, Nhà giam và Pháp trường của Cố Đô Huế. Chúng ta gọi là *hành hương*, từ này không phải là không thích hợp. Những nơi đã từng bày tỏ cho Chúa Giêsu Kitô các chứng tích tình yêu đã chẳng được thánh hiến đó sao?

Mọi ngày ở Rôma và nhiều nơi khác, người ta thấy bao khách hành hương đạo đức, con tim thổn thức, thậm chí đôi mắt lệ nhòa kính cẩn và yêu mến dán môi hôn lên những mảnh đất mà xưa kia các tông đồ và các tử đạo đã dẫm lên. Đó là những nơi mà các ngài đã mang xiềng xích và gông cùm, chịu đau khổ và đổ máu mình vì Danh Thánh Giêsu. Những nơi ấy là đối tượng của lòng sùng kính mà dân chúng từ thời kỳ này và các thế kỷ trôi qua vẫn không suy giảm lòng kính tôn.

Giáo Hội An Nam không phải ghen với các Giáo Hội Tây phương: mảnh đất vừa chinh phục cho Chúa Giêsu Kitô này đã có được một đoàn quân vinh thắng của các tông đồ và tử đạo. Nơi Giáo Hội này, người ta cũng đã thành kính lưu giữ vết chân các ngài; người ta biết đến những nơi mà nhờ những đau khổ gánh chịu và máu đào đổ ra, các ngài đã củng cố Toà nhà thiêng liêng được dựng xây với lời rao giảng. Chúng ta hãy biết quý chuộng những gì quý giá chúng ta đang có. Vì nếu những thánh tích xa xôi chúng ta còn trân trọng yêu quý cách chính đáng, thì những thánh tích nơi nhà mình, chúng ta lại phải quý chuộng biết bao! Hãy chăm lo bảo

tôn kỷ niệm của những nơi đã thể hiện những mẫu gương anh hùng này. Hãy thường xuyên thăm viếng những nơi ấy để biểu lộ lòng tôn kính của chúng ta. Từ những cuộc viếng thăm đạo đức này, từ một cuộc bách bộ đơn sơ để nhớ lại những chiến tích đáng khâm phục trong quá khứ, chúng ta sẽ trở về mà nên tốt hơn, vì tự nhiên sẽ nảy sinh trong lòng chúng ta ước ao và ý muốn bắt chước những tấm gương cao đẹp như các ngài.

Kết thúc công việc khiêm tốn mà chúng tôi đã thực hiện hầu vinh danh các Chân phước tử đạo và các vị tuyên tín đáng kính của Giáo Hội ở Huế, chúng tôi xin lấy lại lời của Ozanam mà chúng tôi coi như của mình, bởi lẽ nó diễn tả trọn vẹn tư tưởng của chúng tôi: “Một tâm tình nảy sinh, cũng là tâm tình đã nâng đỡ chúng tôi khi thu thập các dữ kiện và các ý tưởng bạn vừa đọc, đó là tâm tình thảo hiếu. Với chúng tôi, đó là những bông hoa rải thêm lên mộ những bậc tiền bối tốt lành và cao cả; đó là những nén hương đốt thêm dâng lên các bàn thờ của Đấng đã làm cho họ nên tốt lành và cao cả theo ý định của Người”⁸³.

⁸³ FRÉD. OZANAM: *Dante et la philosophie catholique au XIIIe siècle*. Được Đức Cha Baunard trích dẫn trong cuốn *Fréd. Ozanam d'après sa correspondance*. Poussielgue, Paris, 1913, tr. 210.

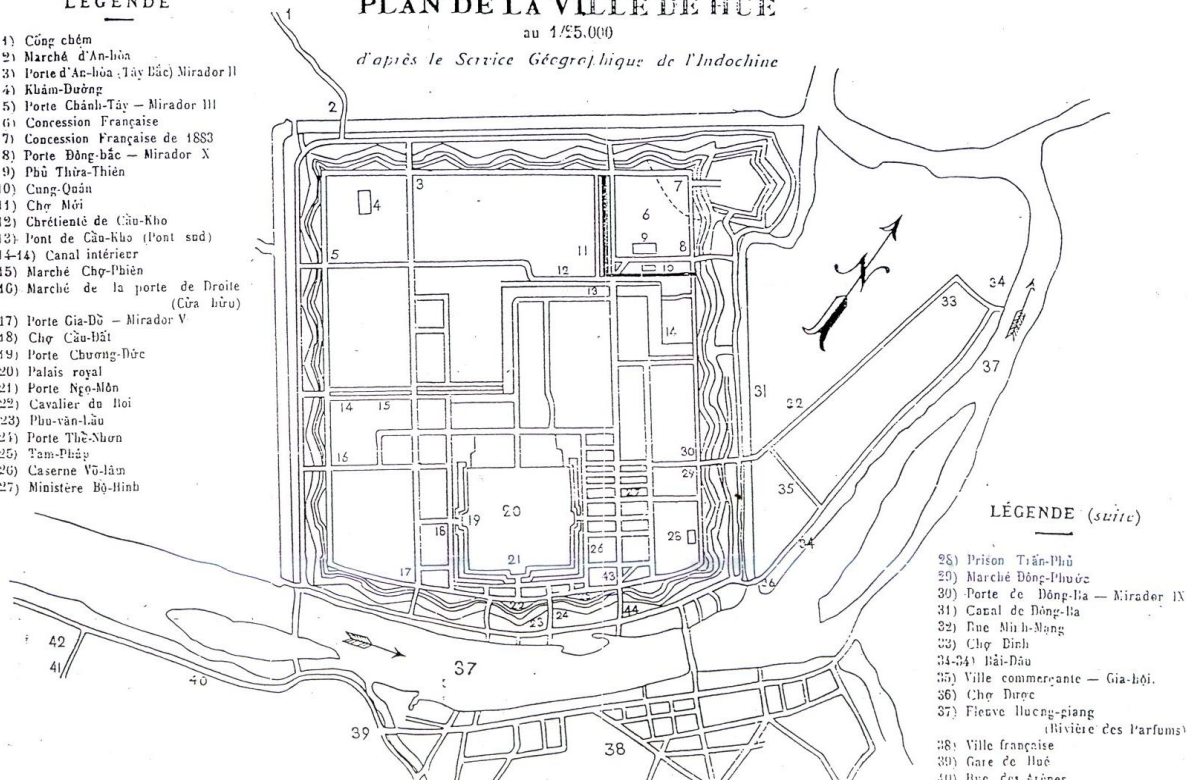
LÉGENDE

- 1) Công chém
- 2) Marché d'An-lúa
- 3) Porte d'An-lúa; Tây Bắc) Mirador II
- 4) Khâm-Dương
- 5) Porte Chánh-Tây - Mirador III
- 6) Concession Française
- 7) Concession Française de 1883
- 8) Porte Đông-bắc - Mirador X
- 9) Phủ Thừa-Thiên
- 10) Cung-Quán
- 11) Chợ Mới
- 12) Chrétienté de Cầu-Kho
- 13) Pont de Cầu-Kho (Pont sud)
- 14-14) Canal intérieur
- 15) Marché Chợ-Phiền
- 16) Marché de la porte de Droite (Cửa Hữu)
- 17) Porte Gia-Dũ - Mirador V
- 18) Chợ Cầu-Dắt
- 19) Porte Chương-Dức
- 20) Palais royal
- 21) Porte Ngọ-Môn
- 22) Cavalier du Roi
- 23) Phủ-vân-lâu
- 24) Porte Thiê-Nhơn
- 25) Tam-Pháp
- 26) Caserne Vũ-lâm
- 27) Ministère Hộ-Hình

PLAN DE LA VILLE DE HUÉ

au 1/25.000

d'après le Service Géographique de l'Indochine

LÉGENDE (suite)

- 28) Prison Trấn-Phủ
- 29) Marché Đông-Phước
- 30) Porte de Đông-bắc - Mirador IX
- 31) Canal de Đông-bắc
- 32) Rue Ninh-Mạng
- 33) Chợ Dinh
- 34-34) Bãi-Dầu
- 35) Ville commerçante - Gia-hội.
- 36) Chợ Dục
- 37) Fleuve Huong-giang (Rivière des Parfums)
- 38) Ville française
- 39) Gare de Huế
- 40) Rue des Français

